

En als je naar het toilet moet?

Charlotte Van den Broeck, dichtster en schrijver.

'Français? Nederlands? Het grondplan heeft de vorm van een schildpad', glundert de gids die me aanspreekt in het centrale atrium van het *Museum voor Schone Kunsten* in Doornik. Met een beleefd knikje bedank ik hem voor de informatie, terwijl ik zo demonstratief mogelijk probeer door te lopen. Vanwege het beperkte aantal toegelaten bezoekers mag je slechts

een uur in het museum doorbrengen, een kostbaar uur, waarin ik de uitweidingen van een gids niet wil riskeren, maar hij snijdt me opnieuw de pas af.

'Ik mag geen rondleidingen geven door de corona', zegt hij. 'Het zou de bezoekersstroom kunnen ophouden. Daardoor kan mogelijk de afstand niet gegarandeerd worden. Wel mag ik aan de ingang, die breed genoeg is, zoals u ziet, een summiere uitleg over het gebouw geven. Ontworpen door Victor Horta! Heeft u even tijd?'

Voor ik hem kan afwijzen, zie ik de geplastificeerde badge, de letters 'vrijwilliger' in hetzelfde oranje als het textielkoordje waarmee het kenteken om zijn hals hangt, de ietwat behoeftige blik in zijn ogen. Al te goed herken ik in hem de onstuitbare drang om weetjes te vertellen. Het ontroert me. Natuurlijk laat ik de gids me naar een zijnis van het atrium begeleiden voor een woordje uitleg.

---

*'De schone kunsten' hebben Henri van Cutsem naar eigen zeggen gered van
verwoestend verdriet*

Hij plaatst zich op veilige afstand naast het borstbeeld van Henri van Cutsem (1839-1904), de Brusselse hoteliergenaam en mecenas die het museum aan het begin van de twintigste eeuw liet bouwen om er zijn privécollectie in onder te brengen. Van Cutsem verzamelde bij leven een schat aan eigentijdse werken van Belgische kunstenaars. De website van het museum beloofde me schilderijen van James Ensor, Fernand Khnopff en Rik Wouters, maar ook stukken van beroemde Franse impressionisten: Claude Monet, Edouard Manet en George Seurat. Een van de weinige tekeningen die Vincent Van Gogh bij leven verkocht, werd door Van Cutsem aangekocht: Olijfbomen in Montmajour (1888) – een door de mistralwind opgeschud tafereel van knisperend gras en ruisende bomen, vervaardigd met een fijne rietpen die de tekening de sfeer van Japanse etsen geeft.

Olijfbomen in Montmajour (Van Gogh)

Van Cutsem was volgens mijn opzoeken niet alleen een verwoed verzamelaar, maar ook een sleutelfiguur in de totstandkoming van de bloeiende Belgische belle époque-scène in de tweede helft van de negentiende eeuw. Hij ondersteunde kunstenaars financieel, verzekerde hun medische zorg, keerde reisbeurzen uit, liet galerijen bouwen en organiseerde concerten en diners.

De uitbouw van zijn collectie en de vele steuninitiatieven verraden een hart voor de kunsten, maar vormden ook een tegengif voor de persoonlijke tragedie van zijn leven. Op vijfendertigjarige leeftijd verloor hij zijn broer, zijn zoontje en zijn echtgenote.

'De schone kunsten' hebben hem naar eigen zeggen gered van verwoestend verdriet.

Aan het einde van zijn leven wilde Van Cutsem niets liever dan dat anderen dezelfde kans kregen zich getroost te voelen. Om de publieke toegankelijkheid te verzekeren, besloot hij zijn collectie aan de Belgische Staat te schenken. Een bevoegde hoge ambtenaar wilde de nalatenschap destijds aanvaarden op voorwaarde dat 'het blote doek' uit de verzameling

verwijderd werd. Van Cutsem weigerde. Te nemen of te laten. Daarop liet hij bevriend architect Victor Horta een nieuw museum bouwen in Doornik.

Het befaamde 'blote doek' heet *Périmèle, nymphe de Capri* (1864) van de Brugse kunstschilder Léonce Legendre en vormt de reden van mijn bezoek. Ik werk aan een reeks gedichten over de male gaze en wil het schilderij met mijn eigen ogen zien.

Périmèle, nymphe de Capri (Léonce Legendre)

'Het grondplan heeft de vorm van een schildpad', herhaalt de gids, die mijn aandacht ziet afdwalen en me bij de les wil houden. 'Vanuit de centrale hal heeft een enkele suppoost zicht op alle kapelzalen rondom.'

De gids brengt zijn wijsvinger naar zijn linkeroog en trekt de ooghoek betekenisvol naar beneden – ik begrijp nu dat ik hoe dan ook niet aan zijn blik had kunnen ontsnappen.

'Maar we hebben dringend versterking nodig. Het is drukker dan ooit, de mensen weten niet waar anders naartoe', vervolgt hij. 'Twee gemeenteambtenaren houden het museum zes dagen per week open. Zeker als het regent komen we handen te kort. Het gebouw is slecht onderhouden. We moeten emmers zetten om het binnensijpelende water op te vangen.

Ook zal u hier niet naar het toilet kunnen gaan, mevrouw. De leidingen zijn verstopt. Als u naar het toilet moet, raad ik u aan om het te proberen in het verderop gelegen natuurhistorisch museum.'

Ik stel de gids gerust door te zeggen dat ik niet naar het toilet moet, maar er moet hem duidelijk nog iets van het hart.

'Mijn vrouw gaat nergens meer mee naartoe, omdat er nergens toiletten zijn. Het is triestig met de situatie.'

Ik zeg dat ik het ook triestig vind en daarop staan de gids en ik wat naar de grond te staren. Beiden zakken we even weg in alle goede bedoelingen waarmee ons binnen de regels

bewegen, elkaar hier treffend in Van Cutsems vrijhaven, die we ondanks alle sluitingen nog mogen bezoeken. Elk om eigen redenen klampen we ons vast aan 'de schone kunsten'. Dan wendt de gids zich, als bij de slag van een innerlijke klok die onze gesprekstijd afrondt, tot een volgende bezoeker.

De overige vijftig minuten van mijn tijdslot in het museum is een gulzig kijken. Een hevige wind waait door het doek *La Pointe du Cap Martin* (1884) van Monet. Een besnorde man oefent zijn versiertrucs op het terras van *Le Père Lathuille* (1879) in het beroemde schilderij van Manet. Ik vergaap me aan de potloodstudies van exotische dieren naar zestiende-eeuwse fantasie: als hellewezens geanatomiseerde vissen en dinosaurusachtige neushoorns. In olieverf blinken de rood aangezogen tepels van een monumentale tijger die haar jongen zoekt. Het 'blote doek' waarvoor ik kwam zie ik nergens en ook de gids is na mijn rondgang niet meer te bespeuren.

Ik knik bij wijze van afscheid naar het borstbeeld van Henri van Cutsem en loop de museumtrappen af, steek het voorplein over, onder de rondboog door, om langs het stadhuis tot bij het overwoekerde parkje het museumgebouw aan mijn linkerkant binnen te snellen. Met een verontschuldigend hoofdgebaar wijs ik aan de persoon achter de balie van het natuurhistorisch museum in de richting van de sanitaire voorzieningen. Ze knikt als in een stilzwijgend verbond.

Museum voor Schone Kunsten Doornik

Afwisselend zoeken Jeroen Olyslaegers, Charlotte Van den Broeck en Jamal Ouariachi in 1000 woorden een antwoord op een eigen actuele vraag.